

ЛІТЕРАТУРНА ТЕМА ЧАСОПИСУ «СТРІЛЕЦЬ»: ШТРИХИ ДО СИЛЬВЕТИ ПОКОЛІННЯ

Ірина РОЗДОЛЬСЬКА

Кандидат філологічних наук, доцент, Львівський національний університет імені
Івана Франка, Україна

DOI 10.25128/2304-1222.19.49.01

The article analyzes the literary content of the Strilets (Rifleman) newspaper of the UGA (January–June 1919), the revealed riflemen publications are read from the point of view of generative affirmations of the riflemen generation. It is established that the author's circle of the newspaper is formed from riflemen, their supporters, representatives of other generations. "Others" are generationally positioning themselves as "ours", accepting the generational "we". Vasyl Pachovskyi is the model for acquiring the rifleman identity. His generational image of the world in the newspaper is coordinated by the concepts of the rifleman, the Ukrainian space, the idea of national unity, armed state liberation, and historical optimism. The journalistic or literary publications in the journal actualize the names of the riflemen-authors M. Irchan, Yu. Shkrumeliak, V. Gadzinskyi, P. Shekeryk-Donykiv, M. Fediushka, and R. Kupchynskyi. Literary activity of V. Pachovskyi in the journal contributes to the expansion of the semantic boundaries of the concept of "riflemen generation". The appearance in the Strilets of the works of distinctly "non-riflemen" authors – Ivan Kosynyn, Mykhailo Obidnyi, Oleksandr Oles – prompts a literary review of their narratives from the point of view of their relevance to the front press.

Keywords: Ukrainian Sich Riflemen, riflemen press, generation, literary generation, "riflemen generation".

У статті проаналізовано літературне наповнення у газеті УГА «Стрілець» (січень–червень 1919), виявлені стрілецькі публікації прочитано з точки зору генераційних установок стрілецького покоління. Встановлено, що авторське коло газети сформоване і зі стрільців, і з їхніх прихильників, представників інших генерацій. «Інші» генераційно позиціонують себе як «наші», приймаючи генераційне «ми». Зразком набуття стрілецької ідентичності постає Василь Пачовський. Його генераційний образ світу у газеті координується концептами стрільця, українського простору, ідеї соборності, збройного державницького визволення, історичного оптимізму. Новинарські чи літературні публікації у часописі актуалізують імена авторів-стрільців М. Ірчана, Ю. Шкрумеляка, В. Гадзінського, П. Шекерика-Дониківа, М. Федюшки, Р. Купчинського. Літературна діяльність у часописі В. Пачовського сприяє розширенню семантичних меж поняття «стрілецьке покоління». Поява у «Стрільці»

творів виразно «не стрілецьких» авторів – Івана Косинина, Михайла Обідного, Олександра Олеся спонукує до літературознавчого перегляду їхніх силует з точки зору дотичності до фронтової преси.

Ключові слова: *Українські січові стрільці, стрілецька преса, покоління, літературне покоління, «стрілецьке покоління».*

W artykule została przeanalizowana część literacka treści gazety Ukraińskiej Armii Hallickiej *Strzelec* (styczeń–czerwiec 1919 r.), ujawnione publikacje strzeleckie rozpatruje się z punktu widzenia założeń generacyjnych pokolenia strzelców. Ustalono, że do zespołu autorskiego gazety należeli zarówno strzelcy, jak i ich zwolennicy, przedstawiciele innych pokoleń. „Inni” generacyjnie pozycjonują się jako „nasi”, akceptując generacyjne „my”. Wzorcem nabycia tożsamości strzeleckiej jest Wasyl Paczowski. Jego generacyjny obraz świata w gazecie jest koordynowany przez koncepty strzelca, przestrzeni ukraińskiej, idei zjednoczenia, zbrojnego wyzwolenia państwa, optymizmu historycznego. Publikacje wiadomościowe i literackie w czasopiśmie aktualizują nazwiska autorów będących strzelcami: M. Irczana, J. Szkrumelaka, W. Gadzińskiego, P. Szekieryka-Donykiwa, M. Fediuszki i R. Kupczyńskiego. Działalność literacka w czasopiśmie W. Paczowskiego przyczynia się do rozszerzenia granic semantycznych pojęcia „pokolenie strzeleckie”. Pojawienie się w *Strzelcu* utworów napisanych przez autorów wyraźnie „nie strzeleckich”, m.in. Iwana Kosynyna, Mychajła Obidnego, Oлександра Олесья, zachęca do przeglądu literaturoznawczego ich sylwetek pod względem przynależności do prasy frontowej.

Słowa kluczowe: *Ukraińscy Strzelcy Siczowi, prasa strzelecka, pokolenie, pokolenie literackie, „pokolenie strzeleckie”.*

Дослідницька презентація літературного феномену Українських Січових Стрільців розпочалась із стрілецької пісенності, поезії та преси. У центрі пресознавчих публікацій перебували насамперед гумористично-сатиричні видання – архетвір стрілецького пресового дискурсу «Новініяда» Романа Купчинського, який його започаткував, та інші – «Самохотник», «Самопал», «Бомба», «Тифусна одностівка», сприяючи реконструкції колективного образу стрільця насамперед у парадигмі бравого солдата Швейка, козака-невмираки. Промовистим є розділ «Преса Українських січових стрільців (УСС)» у розвідці Аркадія Животка (1999), логіку представлення якого поділяють й інші авторитетні українські вчені – М. Лазарович, Г. Кривошея, І. Крупський (1995), Б. Коринт (1962), Л. В. Сніцарчук [2001: 44–46], В. Футулуйчук, О. Хімяк (2013).

У пресових структурах стрілецької військової формації є низка часописів, що ще не були в полі зору літературознавців на предмет літературної присутності у них стрілецького покоління, але про них принагідно згадують.

Щотижневий часопис «для українського війська» «Стрілець» є таким виданням, науковий інтерес до якого – спорадичний, хоча він мав надзвичайно великий тираж – шістнадцять тисяч примірників. Хронологічні рамки появи друком – впродовж півроку 1919 року – від першого січня 1919 до 8 червня 1919 року. Місце видання змінювалося у зв'язку із змінами у дислокаціях УГА (Української Галицької Армії): «Стрілець» виходив друком у Тернополі, потім Станиславові, Стрию, Борщеві [*«Стрілець»*]. Редакцію очолював Василь Пачовський. З 15 червня 1919 року до 16 листопада 1919 року у Кам'янці-Подільському Української Галицької Армії часопис став виходити під назвою «Український стрілець» (редактор Г.Микитей) [Футулуйчук].

В історіографії «Стрільця» насамперед підкреслено його «жанровий» статус. Гасло в «Енциклопедії українознавства», хронологічно у ній найраніше, – містить визначення «фронтowa газета Пресової Кватири УГА» [*«Стрілець»*]. Інші дослідники Н. Вовк, С. Горевалов, С. Сегеда, О. Хімяк, В. Футулуйчук теж відзначають новинарсько-військову, політичну спеціалізацію газети, що і стало предметом уваги дослідників, а її літературна частина відійшла на маргінес. В. Футулуйчук зараховує видання до центральних військово-пресових органів УГА, характеризує «флагманом армійської преси» [Футулуйчук], скероване на ідеологічну, виховну та мілітарну мобілізацію армії.

На думку Оксани Хімяк часопис мав урядовий статус, був «фактично органом командування УГА», адже її видавець, Пресовий комітет Начальної команди УГА, дбав про її розповсюдження у всіх військових підрозділах [Хімяк 2013: 72]. Дійсно, у «Приказі Н. К. Г. А., ч. 42–4» від 10 квітня 1919 р., який підписали генерал М. Омелянович-Павленко і начальник штабу полковник В. Курманович, зазначено, що керівництво усіх структурних підрозділів у війську має сприяти тому, щоб «Стрілець» доходив до кожного армійця, при цьому «команди курінів одержать по

100, команди батерій і булавних сотень при бригадах, корпусах і Н. К. по 25 при-
мірників», а також – сприяти тому, щоб стрільці дописували до газети про всі важ-
ливі події стрілецького життя, «щоби одержаний матеріал можна вихіснувати ...
для будучої історії війни за самостійність УНР» [Стрілець, ч. 29, 9 мая: 4]. Також
класифікують «Стрілець» як центральний часопис, підпорядкований видавничій
службі Пресової Кватири НК ГА, а саму пресу в армії як таку, що виростала «на
традиціях, закладених журналістикою січового стрілецтва» [Вовк 2013: 79].
С. П. Сегеду «Стрілець» цікавить як «найпопулярніший» на той час військовий ча-
сопис з точки зору його внеску у становлення типу українського військового пері-
одичного видання [Сегеда 1999а], його ідеологічно-інформаційне спрямування, те-
матичні та жанрові особливості новинарських дописів (звіт, замітка) [Сегеда
1999а]. С. І. Горевалов зацікавлений в реконструюванні силуети військового
життя УГА та воюючої України в останній рік війни на основі публікацій у «Стрі-
льці» [Горевалов 1998].

Проблема авторського колективу часопису у студіях про «Стрілець» - виокре-
млена, однак не розкрита. Найперше у його редакційному комітеті було виокре-
млено імена І. Кревецького, Г. Микитея, О. Назарука в «Енциклопедії українознав-
ства» [«*Стрілець*»], хоча її засновником і редактором-ідеологом був Василь Пачов-
ський. На винятковому значенні Пачовського у формуванні редакційної політики,
ідейного і художнього обличчя газети наголошують В. Футулуйчук, Н. Вовк. В. Па-
човський був першим редактором «Стрільця». Саме він до складу редакції увів «ба-
гатьох письменників і журналістів: А. Баб'юка (М. Ірчана), В. Гадзінського, В. Ге-
риновича», «часто друкувалися О. Назарук, І. Кревецький, Б. Заклинський,
О. Олесь, Ю. Шкрумеляк, Тарас Франко (син І. Франка)» [Вовк 2013: 168]. Більшою
дослідницькою увагою зазначені персоналії як автори «Стрільця» похвалитися не
можуть, також можемо спостерігати недостатнє наукове осмислення часопису
«Стрілець» з точки зору його літературно-художнього і, зокрема, власне «стрілець-
кого» літературного наповнення – автури, творів, стрілецької літературної інфор-
мації тощо. Це у підсумку актуалізує цілі нашої праці – встановити загалом перелік
імен, задіяних у літературній сторінці часопису «Стрілець», виокремити із нього

стрілецькі, спробувати окреслити генераційний образ покоління на основі стрілецьких публікацій у часописі, а також теоретичний аспект – концепт генерації як дослідницький фокус.

На 1919 рік припадає завершальний етап українських визвольних змагань (1919–1920) [Горевалов 1998: 199]. ЗУНР і УНР перебувають напередодні Акту злуки 22 січня 1919 року, перша світова війна завершиться 28 червня. Стрілецький Легіон став структуротворчою основою УГА, армії ЗУНР [Футулуйчук]. Політичні публікації у «Стрільці» чутливо реагують на всі події соціально-історичного часу, підпорядковані стрілецькій державницькій ідеології.

Редактором «Стрільця» був Василь Пачовський, який формував ідейну і художню стратегію газети, випустивши у світ тринадцять чисел – від першого номера 1 січня 1919 року до 26 березня 1919 року. Тут проявився інший його профіль, стрілецький, навіть більше, інша його генераційна ідентичність – ідентичність стрілецька. Належний до іншої генерації, що її представляла у мистецькому просторі «Молода муза» із установками виразно естетськими, позасоціальними, поривами у блакить, в активі якої – полеміка із Франком на тему і загального «маніфесту» «Молодої музи» і персональних полемік із Франком її учасників, Василь Пачовський на сторінках «Стрільця», солідаризується із кредо стрілецьким – збройної боротьби за державні ідеали України з її історичним ворогом Росією. Він – «поет національної ідеї» (М.Ільницький), «іскра з пожежу» «великого “я”» його України [Ільницький 2009: 312].

Зі сторінок часопису можна дізнатися, що саме Василь Пачовський є засновником «Стрільця». Він із великих патріотичних переконань і власного бажання бути у шереду січових стрільців, ініціював ідею та процес заснування такого видання, у чому отримав повне сприяння полковника Дмитра Вітовського. Це його спосіб висловити власне окреме національне «я» – як стрілецьке, озброєне, мілітарне «ми», а глобально – національне «ми»: «Я підняв прапор нашої думки чистими руками і ніс його високо понад голови. Воля народу, дух українського війська – була для мене найвищий закон! Бо у тім війську, що стоїть на фронті – стоїть все, що є найкраще в нашій народі!». Його прапор, за автохарактеристикою, – «прапор

чистий, не сплямлений, мережаний кровю мого серця» («До всіх читачів «Стрільця») [Стрілець, ч. 13, 26 марта: 1].

З читацьких відгуків можна виснувати про велику популярність часопису серед вояків на фронті, їхнє сприйняття ідейного напрямку та представлених тем [Стрілець, ч. 13, 26 марта: 1]

Василь Пачовський виступає у газеті із публіцистичними та художніми творами, у яких розкривається стрілецький генераційний образ світу з допомогою оригінальної історіософської образності, до якої В. Пачовський тяжів усе своє життя. Це дописи «Робучий народі Український!» [Стрілець, ч.1, 1 січ.: 1–2], «Що мусить статися!» [Стрілець, ч. 1, 1 січ.: 2.)] тут автор представляє історіософську візію державницького хронотопу України («України вінець золотий» в ключових його координатах – від Сяну по Кавказ у містах Холмі, Перемишлі, Дрогобичі, Львові, Києві з допомогою інтертекстуального діалогу із «Словом о полку Ігоревім». Ідею соборності і національного проводу автор реалізує через ампліфікаційний ряд імен актуальних для України провідників – Володимира Великого, Романа Великого, короля Данила і Лева [Стрілець, ч. 1, 1 січ.: 1–2].

У художньому образі світу В. Пачовського основною фігурою є військовий, січовий стрілець, наділений найкращими рисами. Поезія В. Пачовського «Два Стрільці Січові» фіксує увагу на парадигмі характеру стрільця: вірний побратим, патріот, самовіддана, жертвна особистість, словом уособлює усі генераційні установки січового стрілецтва. Зв'язок із історичним «тут і тепер» демонструє ідея злуки Галичини і України, адже герой на порозі смерті, розуміючи, що незворотно вмирає, готовий встати із могили, щоби «Із Києврм злучити нашу кохану Галичину» [Стрілець, ч. 1, 1 січ.: 3]. Інші твори, у яких постать стрільця адорується і глорифікується, – це поезія «Тим, що упали» [Стрілець, ч. 5, 29 січ.: 1], етюд «Благословенні будьте» [Стрілець, ч. 5, 29 січ.: 1]. У ліризованій прозовій апострофа до стрільців «До бою всім!» [Стрілець, ч. 7, 12 лют.: 1–2] автор увиразнює тему військового призначення стрільця. Він конкретизує образ на прикладі видатних військових стрілецької сучасності – «ідейного провідника», військового командира-провідника Дмитра Вітовського [Стрілець, ч. 8, 19 лют.: 2–3],

Перша світова війна, національний визвольний змаг українців у цей час актуалізувати проблему території, права народу не неї, геополітична карта світу тоді зазнавала суттєвих динамічних зсувів і пересувів кордонів. Не один народ мріяв про повернення у оспівані у національних легендах території. У ліризованих історіософських етюдах «Слава князя Льва» [Стрілець, ч. 4, 22 січ.: 1], «Угроруська земле» [Стрілець, ч. 4, 22 січ.: 1–2] Василь Пачовський актуалізує тему зв'язку периферії західних кордонів України із центром у Києві. При чому особливого історіософського сенсу набуває визвольна місія «стременистих чот» січового стрілетства, вісників нової долі для українського народу («Угроруська земле») [Стрілець, ч. 4, 22 січ.: 2].

Образ Києва у генераційній візії Пачовського абсолютизується. У поезії «Мункачівський князь» [Стрілець, ч. 2, 13 січ.: 3] центральною подією є акція IV Універсалу що проголошував Україну незалежною державою 22 січня 1918 року, яку визнав зовнішній світ, убезпечуючи від повного поглинання більшовиками [Лук'янюк]. У поезії «Зайняли Київ» прадавня столиця України – її серце, найбільше святе місце і місце національної сили. Тогочасні більшовицькі інвазії на українську столицю автор потрактовує по-історіософському – як навалу монгола і біблійного Хама Андрія Боголюбського, витворюючи атмосферу історичного оптимізму: «І я заснув... Як дух Езекиїла / В сні бачу видиво: У сонці на весні /Знов вольна Україна заясніла – / Як золото, - прочищена в огні!» [Стрілець, ч. 7, 12 лют.: 1] Ворогам пророкує історичне фіаско «Вороги наші» [Стрілець, ч. 6, 5 лют.: 1].

Таке ж сприйняття більшовицької навали у 1918 року на Україну має оповідання Івана Косинина «Третій напад Монголів на Київ», друковане впродовж п'яти чисел у часописі [Стрілець, ч. 6,5 лют.: 6–8; ч. 7, 12 лют.: 7–8; ч. 8,19 лют.: 7–8; ч. 9, 26 лют.: 7–8; ч. 10, 5 март.: 6–7].

При чому автор не приховує історичної аналогії, навпаки, відразу тлумачить назву у примітці: «Перший напад Монголів-Москалів на Київ під Андрієм Боголюбським 1169р., другий напад на Монголів-Татарів під Батиєм 1240, третій напад большевиків в лютім 1918 р.» [Стрілець, ч. 6, 5 лют.: 6].

Хронотоп твору, Київ 1918 року переносить читача у час тривання російсько-української війни, зумовленої проголошенням УНР III Універсалом Центральної Ради від 7 листопада 1917 р., яка мала різні політично-інформаційні та військові перипетії (ультиматум 17 грудня 1917 року для УНР від Раднаркому Росії про допуск більшовицьких військ на південний фронт, введення тридцятитисячної армії Антонова-Овсієнка проти УНР, проголошення в Харкові 25 грудня 1917 року ще однієї УНР як федеративної частини Росії і через це продовження військової інтервенції). У відповідь на підступну і загрозливу політику більшовицької Росії щодо УНР Центральна рада 22 січня 1918 року IV Універсалом проголошує Україну незалежною державою. Більшовицькі війська розпочинають наступ на Київ, захоплюють місто 5 лютого.

Автор твору у різних епізодах дуже «намацально», рельєфно реконструює панорамну картину захоплення новітньою ордою, армією звірів золотого міста, осердя УНР: «Над золотим містом, снігом засипаним нависли темні хмари... В азіатських шапках, в обірваних, - захляпаних болотом одягах, з замазаними обличчями, озброєний, червоно-бородий натовп сунув поїд руїни «Золотих воріт»... Мов кровава лява, мов той сліпий бурун шпурного моря, неначе якась страшна невідома свого зла потвора сунула сліпа, як кожний натовп. Вони лізли в сторону Великої Підвальної та Володимирської вулиці...» [Стрілець, ч. 6, 5 лют.: 6].

I. Косинин виявляє власні громадянсько-політичні уподобання: він на боці УНР, проти большевизму і польської експансії на Україну. Ідейно твір цілком гармоніює із тематикою часопису Цікаво, що Іван Косинин – побратим В. Пачовського з часів «Молодої Музи», був автором ілюстрацій його збірки «Ладі й Марені – терновий огонь мій», живописець і графік, композитор, музикант, в житті якого немає факту участі у стрілецькому змазі, однак є факт роботи у департаменті іноземних справ за часів УНР. Відбув заслання у Сибіру як підданий Австро-Угорщини, звідки повернувся до Києва 1917 р. [Бірюльов]

Інші його твори - оповідання «Містер Гопкінс на Україні» [Стрілець, ч. 3, 17 січ.: 6–8; ч. 4, 22 січ.: 6–7], написане у Станіславі, 14 січня 1919 р. та «Берлінський газетник на Україні» [Стрілець, ч. 5, 29 січ.: 6–8] засвідчують, що твори написані в

результаті його власних спостережень українського життя в Києві та Наддніпрянщині і має автобіографічні штрихи. Оповідач – журналіст, який має змогу інтерв'ювати закордонних гостей України чи артист, який мріяв усе життя присвятити мистецтву. Однак його життєві інтереси насамперед пов'язані із державницькою реалізацією України, він зацікавлений в утвердженні УНР, загалом українського світу на українській землі. Важливими для нього є питання Берестейського миру, підписання якого 9 лютого 1918 року в Брест-Литовську врятувало Україну від поглинання більшовицькою Росією, оскільки «держави австро-німецького блоку (Німеччина, Туреччина, Болгарія і Австро-Угорщина) визнавали незалежність УНР» [Лук'янюк]. Берестейський мир не лише призвів до звільнення Києва від більшовиків, але і від «повного розгрому українських сил УНР у Першій російсько-українській війні» [Лук'янюк]. 3 березня 1918 року Росія була змушена підписати Брест-Литовський мирний договір із Німеччиною, за яким вона визнавала не лише незалежність УНР, але і прибалтійських країн, а також Польщі і Фінляндії.

Можна висновувати, що у «Стрільці» І. Косинин як автор фігурує не лише як колега редактора по мистецькому цеху і товариш, а як письменник, із власною громадянською позицією, який свідомо обирає зброю слова у війні, поділяючи бойові установки стрілецької войовничої генерації.

Уміщення у «Стрільці» кілька творів явно «не стрілецьких» авторів – Олександра Олеся, Івана Косинина, Михайла Обідного спонукує до літературознавчого перегляду їхніх силует з точки зору дотичності до фронтової преси, самоозначення в українського визвольному змазі 1914–1921 років.

Наприклад, у числі за 19 лютого 1919 року на першій сторінці вміщено поезію О.Олеся «О дивний мент, о дивний час!» [Стрілець, ч. 8, 19 лют.: 1]. Поезія засвідчує глибоку авторову пасіонарну перейнятість подіями українського історичного тогочасся. Особистість ліричного мовця включено у те велетенське національне «ми» під Божим оком здійснення справедливості, хоча автор і усвідомлює власну неприсутність у військових лавах: «О дивний мент! О дивний час! / Весь всесвіт дивиться на нас./ Сам бог над нами став, здається,/І чуть, як Боже серце б'ється.//

Сам Бог байдужість переміг /І на похмурих хмарах ліг, /І звідти стежить за полками,/ Готовий кинуть блискавками. // О дивний мент! О дивний час! /Нехай же він запалить вас /І вам сплете вінки лаврові /На полі чести, полі крові!» [Стрілець, ч. 8, 19 лют.: 1]

Імenna М. Обідного-Мочарського у «Стрільці» супроводжує два твори, поезію «Голгофта» та нарис «Ми поборемо (Фронтові вражіння)». Автор – сотник армії УНР, співзасновник літературно-мистецького товариства «Сонцесвіт» (Тарнів, 1921). У поезії «Голгофта» центральною є ідея українського страждального народу Христа у муках світової війни і боротьби за визволення, а поетичний хронотоп об'єктивно відповідає українському соціально-історичному: «В крові, сльозах, вінку терновім, /З обличчям повним тяжких мук, /Страждань, невимовних наруг, /Розіп'ясти мій край ведуть! //-Розіп'немо, кричить Москва. /-Розіп'немо, кричать ляхи, /-Розіп'немо, розіп'немо! /Кричать навколо вороги. // Сестриці, жони, матері, /Краси життя найкращий цвіте – /Слізьми гарячими обмийте /Святому страдникові кров! //Святине наша, рідний краю, /Лише тоді як всі поляжем // Через тіла забиті наші /Тебе до смерти поведуть!» [Стрілець, ч. 9, 26 лют.: 3]. Нарис «Ми поборемо (Фронтові вражіння)» – про специфіку польсько-української війни з точки зору галицького стрільця [Стрілець, ч. 12, 19 март: 4–5; ч. 13, 26 март: 4–6], Київ є центром особистої державницької історіософії автора: «О, всі в нашій групі збираються йти на Велику Україну і мріють про Київ...» [Стрілець, ч. 12, 19 март: 4].

Авторський стрілецький колектив реагує на зазначені політичні події літературними дописами із зазначенням без зазначень імені їхнього конкретного автора, уміщує твори, прислані із фронту, що були результатом колективної творчості, як от «Боевий марш (присланий з фронту)» [Стрілець, ч. 12, 19 марта: 1], у якому хужожня візія українсько-польської війни розгортається в координатах опозиції «свій-чужий», глобальної битви, означуваної мікродеталлями кєрвавїїх рік і тотального землетрусу: «...Ой гуде земля до Перемишля, / Течуть річки кєрвавїї / З Санча до Стрия!...» [Стрілець, ч. 12, 19 марта: 1].

Новинарські чи літературні публікації у часописі актуалізують імена авторів-стрільців М. Ірчана, Ю. Шкрумеляка, В. Гадзінського, П. Шекєрика, М. Федюшки,

Р. Купчинського, спонукуючи детальніше приглянутись до названих постатей з урахуванням і таких дрібних біографічних штрихів. В репортажі із засідання Української Національної Ради про майбутню злуку ЗУНР і УНР згадано про участь в дискусії «поета гуцула з Чорногори, селянина Петра Шекерика» («Засідання Української Національної Ради») [Стрілець, ч. 2, 13 січ.: 5]. П. Шекерик – це Петро Шекерик-Доників, відомий діяч січового руху з Гуцульщини, учасник стрілецької армії, член радикальної партії. Сьогодні відомий його роман «Дідо Иванчик» та фольклористичний доробок, про поетичний - наразі немає жодних інших свідчень. У рубриці «Вісти зі Львова» [Стрілець, ч. 3, 17 січ.: 6] повідомлено про польські репресії щодо українців, зокрема арешт Р. Купчинського. У репортажі про дискусію щодо земельного питання в УНР та її Західній області, В. Пачовський називає серед її учасників М. Федюшку, критика із групи «Українська хата», а з 1914 року – вояка за Україну в австрійському війську, потім —у стрільцях УГА, ім'я якого О.Бабій власною працею вписав до пантеону січового стрілецтва як співробітника «Республіки», урядового часопису ЗУНР, а В. Гадзінського – як члена пресової квартири Начальної Команди і начальника філії Наддніпрянського інформаційного бюро [Стрілець, ч. 13, 26 марта: 2]

Володимир Гадзінський також присутній у часописі як автор. Тепер у літературознавстві його творчу постать відчитують у контексті футуристських художніх пошуків української поезії 1920–1930-х років – в антології «Українська авангардна поезія» (К., 2014) [Українська авангардна поезія] та в «Історії української літератури кінця XIX- початку XXI століття» Ю.Коваліва [Ковалів 2005]. Саме ці видання зазначають, що у В. Гадзінського за плечима було стрілецьке минуле, однак він чомусь пережив ідейну переміну і опинився у Москві, де підтримував лівацький напрямок розвитку радянської літератури, і був у цій своїй поставі дуже продуктивний. Хоча науковці згадують про стрілецький етап його життя, що він «був добровольцем УСС» [Українська авангардна поезія: 221], у цій якості брав участь у Першій світовій війні [Ковалів 2005: 85], був у російському полоні [Українська авангардна поезія: 221].

Нещодавно вдалося з'ясувати, що В. Гадзінський співпрацював 1918 року із газетою «Будучина», новинарським виданням Пресової Квартири УСС, у якій

опублікував низку поетичних творів. В. Гадзінський був представлений у виданні найбільшою кількістю поезій («З власного мозку й крові...», «Пече груди мою...», «Камінь», «Брехня», «Сліпий», «Гордий», «Шукаю вас...», «Бою ся за Тебе»), схильний до філософської лірики, яка торкається найрізноманітніших тем буття (філософія мистецтва, філософія боротьби, осмислення екзистенційних станів людини). Експресивне мовлення, зіткнення глобальних і локальних образних «величин» у його поезії засвідчує поєднання символістської палітри із авангардистськими прийомами, а також герметичність.

Центральним концептом у полемічному дописі «Генерал Павленко» [Стрілець, ч. 29, 9 мая: 1]) Володимира Гадзінського постає концепт стрілецького лідера, оприявлений екзистенційно-військовим портретом начального коменданта УГА Михайла Омеляновича-Павленка, у семантичному полі історіософських значень якого – історичний внесок в ідею українського визволення Хмельницького, Мазепи і Дорошенка.

Допис Мирослава Ірчана «Степан Сміх хорунжий УСС» також розгортає тему поіменного пам'ятання стрілецької звитяги, прослави кожного стрілецького імені. Андрій Баб'юк, підхорунжий Легіону січових Стрільців увічнює пам'ять свого шкільного товариша. У посмертному портреті бойового побратима увиразнюються насамперед риси стрілецького характеру: абсолютної самопосвяти, стійкості, патріотизму до останнього подиху (Степан Сміх хорунжий УСС) [Стрілець, ч. 4, 22 січ.: 4]. У цей період в А. Баб'юка з'явиться псевдо «Мирослав Ірчан» [Джувага 2016].

Поетичний твір Юрія Шкрумеляка «У вольні дні» також покликаний до життя поточним політичним моментом, а саме сподіваннями на швидкий державницький розквіт України у зв'язку із подіями Паризької мирової конференції (1919–1920), на якій держави-учасники першої світової війни, врегульовували свої геополітичні стосунки. Історично значущі зміни в Україні автор потрактовує алегорично як пору весняного оновлення Велета-Дуба, що прокидається зі сну, як визволення братів із «тюрми півночі». Образні антитези «тюрма» - «вольний степ», «українська весна» – «північна тюрма», «тьма» – «сонце», «стони» – «вольний спів» увиразнюють ідею твору – історіософської веснянки: Україна струсить порох неволі і «...золотом листків весь світ здивує» («У вольні дні») [Стрілець, ч. 29, 9 мая: 3]

Таким чином можемо говорити лише про певні штрихи до літературного силуету стрілецького покоління у фронтовій газеті УГА «Стрілець» (січень-червень 1919р.) насамперед через те, що програма часопису як центрального органу ЗУНР була військово-політичною не передбачала літературного структурування темарію часопису. Імена стрілецьких авторів актуалізуються тут насамперед у новинарських дописах (П. Шекерика-Дониківа, М. Федюшки, Р. Купчинського, В. Гадзінського). М. Ірчан, Ю. Шкрумеляк, В. Гадзінський репрезентовані у виданні як автори.

Тематично, ідейно усі художні публікації ідуть в контексті перипетій тогочасних історичних подій, особливо глобальної події Акту Злуки 22 січня 1919 р. і боротьби із російською інтервенцією в Україну, окреслення координат українського простору в омріяній цілісній державі «Україна».

Життєва і творча постава Василя Пачовського у газеті «Стрілець», зокрема його діяльна участь у його створенні і розвитку, висловлене у ньому генераційне кредо суттєво доповняють його літературний портрет молодомузівця і громадянина етапом приналежності до стрілецької генерації, із повним сприйняттям поколіннєвих цінностей. Завдяки життєтворчому прикладу Василя Пачовського можна говорити про розширення меж стрілецької генерації, розуміючи, що внутрішня екзистенційно-світоглядна мотивація є рушієм поколіннєвого ідентифікування особистості.

Поява у «Стрільці» творів виразно «не стрілецьких» авторів – Івана Косинина, Олександра Олеся, Михайла Обідного спонукує до літературознавчого перегляду їхніх силует з точки зору дотичності до фронтової преси та українського визвольного змагу 1914–1921 років.

У перспективі – дослідження і контенту часопису «Український стрілець» та й інших армійських стрілецьких видань та творчого доробку їхньої стрілецької автури.

ЛІТЕРАТУРА

Бірюльов, Ю.О. Косинін Іван Федорович // Енциклопедія сучасної України: URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3796.

- Вовк, Н. *Пресові видання Української Галицької Армії: основні тематичні аспекти та жанрові особливості*, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія : Історія», 2013, вип. 1, ч. 1, с. 167–171.
- Горевалов, С.І. *Українське військо та його преса на завершальному етапі визвольних змагань (1919–1920)*, «Збірник праць НДЦ періодики», Львів 1998, Вип. V, с. 199–207.
- Джувага, В. *Мирослав Ірчан – січовий стрілець і радянський поет* // Історична правда, 26 травня 2016, URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/07/14/45777>.
- Животко, А. *Преса Українських січових стрільців (УСС)* // Животко А. Історія української преси, Київ 1999, с. 251–252.
- Ільницький, М. М. *Від «Молодої Музи» до «Празької школи»: Поет Національної ідеї (Василь Пачовський)* // Ільницький М. М. На перехрестях віку: У трьох кн., Кн. III, Київ 2009, с. 301–320.
- Ковалів Ю. Історія української літератури кінця XX – початку XXI ст.: У 10 т., Т. 4 : У сподіваннях і трагічних зламах, Київ 2015.
- Коринт, Б. *Військова преса УСС*, «Вісті комбатанта», 1962, № 1: URL: <http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2008/11/blog-post.html>.
- Кривошея, Г.П. *Українська військова преса: у пошуках витоків* // Електронна бібліотека Інституту журналістики, URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1183>.
- Крупський, І. *Українська журналістика періоду першої світової війни і розпаду Російської та Австро-Угорської імперій. Творення самостійної української держав* // Крупський І. Національно-патріотична журналістика України (II половина XIX – перша чверть XX століття), Львів 1995, с. 106–112.
- Лазарович, М. *Література та видавництво* // Лазарович М. Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки першої світової війни URL: http://kalusz.io.ua/s190685/mikola_lazarovich_kulturno-prosvitnicka_diyalnist_ukraenskih_sichovih_strilciv_u_roki_pershoe_svitovoe_viyuni.
- Лук'янюк, В. Цей день в історії: 9 лютого 1918 року, URL: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Month=02&Day=09&a=P>.
- Сегеда С. *Інформаційні жанри в періодичних виданнях Української Галицької Армії (на прикладі газети «Стрілець»)*, «Збірник праць КВГІ», 1999, № 3 (10), с. 66–71.
- Сегеда, С.П. *Формування типу військового видання в процесі українського державотворення 1917–1920 р.р. (за матеріалами часопису «Стрілець»): автореф. дис. ... канд. філол. наук*, Київ 1999.
- Сніцарчук, Л.В. *Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості*, Львів 2001.
- Стрілець: часопис для українського війська, Тернопіль – Станиславів – Стрий, 1919.

«Стрілець» // Енциклопедія українознавства: У 10 т., за ред. В. Кубійовича, п. 8, Париж – Нью-Йорк 1976, с. 3073.

Українська авангардна поезія (1910–1930-ті роки), упор. О. Коцарев, Ю. Стахівська, передм. О. Ільницького, Київ 2014.

Футулуйчук, В. *Армійська преса* // Футулуйчук В. Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918–1920 рр.), URL: <http://ruthenia.info/txt/futuluichukv/uga/09.html>.

Хімяк, О. *Роль преси в українському національно-визвольному русі (1914–1919)* «Вісник Національного університету „Львівська політехніка”», 2013, № 752: Держава та армія, с. 67–73.